

**МІСЦЕ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У СИСТЕМІ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ДЕПОЗИТНИХ ПОСЛУГ***

К. В. Гончарук, викладач,
Вінницький кооперативний інститут, м. Вінниця,
E-mail: vinisun@ukr.net

Проаналізовано місце Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у системі державного регулювання ринку депозитних послуг у контексті змін у законодавстві.

Ключові слова: Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, депозити, державне регулювання, ринок депозитних послуг, банк.

ВСТУП

Зміни у правовому статусі будь-якого суб'єкта завжди пов'язані з проведенням кардинальних реформ. Проблеми місця, функцій, сукупності прав та обов'язків Фонду гарантування вкладів фізичних осіб в економічній системі країни впродовж тривалого часу обговорюють як науковці, так і банкіри. Передусім це зумовлено системною банківською кризою, що призвела до проблем багатьох банківських установ і спричинила необхідність перегляду чинного законодавства з банківської діяльності. Після кількарічних дискусій нарешті Закон «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» було ухвалено Верховною Радою та підписано президентом. Набути чинності цей нормативний акт має 21 вересня 2012 р. Оскільки він не лише передбачає доволі суттєвий перерозподіл регуляторних повноважень, а й установлює цілий ряд інших серйозних новацій для системи, можна констатувати, що у банківському секторі розпочато доволі серйозну реформу, яка буде істотно впливати як на ринок банківських послуг в цілому, так і на окремі його сегменти.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою цієї статті є аналіз правового статусу, обсягу функцій і повноважень Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у контексті реформування законодавства в банківській діяльності, формування пропозицій з удосконалення механізму регулювання ринку депозитних послуг.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відповідно до законодавства України Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд) є державною спеціалізованою установою, що виконує функції державного управління у сфері гарантування вкладів фізичних осіб. Крім того, він має статус юридичної особи, володіє відокремленим майном, що є об'єктом права державної власності та перебуває в його повному господарському віданні. Фонд є економічно самостійною установою, що не має на меті одержання прибутку [1]. З 21 вересня 2012 року набуває чинності новий Закон «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», в якому Фонду надаються повноваження виведення неплатоспроможних банків із ринку, введення тимчасової адміністрації у банки [2].

* Стаття рекомендована до друку доктором економічних наук Петренком М. И., ВКІ, м. Вінниця

Після набуття чинності Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» Фонд гарантування вкладів фізичних осіб буде виконувати такі функції: ведення реєстру учасників Фонду; акумулювання коштів, отриманих із джерел, визначених законодавством; здійснення контролю за повнотою і своєчасністю перерахування зборів кожним учасником Фонду; здійснення заходів щодо організації виплат відшкодувань за вкладами в разі прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку; здійснення регулювання участі банків у системі гарантування вкладів фізичних осіб; прийняття участі в інспекційних перевірках проблемних банків за пропозицією Національного банку України; здійснення процедури виведення неплатоспроможних банків із ринку, у тому числі шляхом здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації банків, організація відчуження активів і зобов'язань неплатоспроможного банку, продаж неплатоспроможного банку або створення та продаж перехідного банку; здійснення перевірки банків щодо дотримання законодавства про систему гарантування вкладів фізичних осіб; надання фінансової підтримки банку, що приймає.

Надання Фонду додаткових функцій істотно змінить систему державного регулювання ринку депозитних послуг. Відбудеться передавання функції Національного банку України щодо введення тимчасової адміністрації в банки, ліквідації неплатоспроможних банків до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Цей факт повинен сприяти збільшенню рівня довіри до банківської системи, прискоренню процесу прийняття рішень про виведення з ринку банків і впевненості вкладників у поверненні внесених коштів на депозити. Однак не має впевненості, що прийнятий законопроект зможе підвищити надійність банківської системи і чи зможе він бути ефективним у кризових ситуаціях, а не лише в умовах фінансової стабільності.

Набуття чинності Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» призведе до змін у системі регулюванні ринку депозитних послуг та порядку функціонування Фонду. Можна виділити такі основні зміни:

- строк здійснення виплати відшкодування скорочується з 2 місяців до 7 днів із дня прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку;
- строк дії тимчасової адміністрації скорочується з 1 року до 3 місяців, а для системоутворювальних банків із 18 місяців до 6 місяців;
- під час дії тимчасової адміністрації не буде встановлюватися мораторій на повернення вкладів фізичних осіб за безстроковими та строковими договорами, термін яких закінчився, в межах гарантованої суми (у разі нестачі в неплатоспроможного банку коштів на повернення вкладів це можна буде зробити за рахунок позики Фонду);
- передбачено підвищення регулярного збору з валютних вкладів фізосіб до Фонду до 0,8 % з обсягу депозитів (раніше цей показник становив 0,5 %; для гривневих вкладів він лишився на тому самому рівні). Зазначене нововведення спонукатиме банки й надалі знижувати ставки за депозитами в іноземній валюті та стимулювати інтерес банків до роботи з гривнею;
- прискорення процесу прийняття рішень про виведення з ринку банків, що, як наслідок, може сприяти підвищенню загального рівня довіри населення до банківської системи України;
- Фонд користуватиметься звітними матеріалами, які вже сьогодні направляються до НБУ, що дозволить уникнути дублювання функцій регуляторів, а також додаткової (і невиправданої) бюрократизації роботи;
- запровадження диференційованих внесків до Фонду, розрахунок яких має проводитися шляхом «зважування базової річної ставки збору за ступенем ризику». За встановлення на законодавчому рівні такого

порядку, коли більш схильні до ризику банки платитимуть більше, виступали раніше і НБУ, і міжнародні фінансові організації (МФО), і чимало банкірів.

У той самий час набуття чинності даного законопроекту не вирішить усіх проблем на ринку депозитних послуг, а, крім того, може створити і нові проблеми:

- експерти головного науково-експертного управління ВР відзначають, що деякі критерії, за якими НБУ може відносити банки до категорії проблемних, не виправдані і неконкретизовані. Зокрема обмеження для таких банків у разі невиконання вимог всього одного вкладника в п'ятиденний термін спричинять за собою проблеми для всіх інших вкладників. Крім того, чітко не визначено, що таке "системне порушення банком законодавства", "систематичне незабезпечення ефективності функціонування" і т. д. [3];

- скасування встановленої гарантованої суми відшкодування у 150000 грн, яка раніше визначалася в Законі України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб». У Законі «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» сказано: «Фонд гарантує кожному вкладнику банку відшкодування коштів за його вкладом, але не більше суми, встановленої адміністративною радою Фонду на дату прийняття такого рішення незалежно від кількості вкладів в одному банку» [2]. Це положення, фактично, набуло чинності з 1 січня 2012 року і сума встановлювалась адміністративною радою Фонду, але про це не повідомлялося населенню. Набуття чинності цього положення вже було проанонсовано і дуже важко поки що передбачити наслідки від набуття ним чинності у вересні 2012 року;

- не визначено градацію розміру внеску до Фонду залежно від ступеня ризикованості бізнесу. В Законі не має методики і лише прописана можливість, а не зобов'язання Фонду її запроваджувати. Але при створенні методики оцінки ризику необхідно запроваджувати систему, яка убезпечить від вибіркового підходу до банків і застосування даного інструменту як засобу тиску на окремих учасників ринку. Формула розрахунку внесків має бути максимально прозорою, чіткою та зрозумілою;

- не вирішено проблему недостатності фінансових ресурсів Фонду. Так, на 01.01.12 обсяг фінансових ресурсів Фонду становив 4827,3 млн грн, а сума вкладів фізичних осіб – 282600 млн грн. Причому депозитний портфель фізичних осіб, більший ніж 10 комерційних банків, більший за обсяг фінансових ресурсів Фонду. Що відповідно приводить до питання: «де взяти грошові кошти при ліквідації системоутворювальних банків»? І хоча в Законі і прописана можливість в разі потреби отримувати Фондом кредити, але проблема недостатності коштів лежить на поверхні і фактично зачіпає кожного вкладника;

- урегулювання питання взаємовідносин між НБУ і Фондом. Хоча в законі і визначається механізм співпраці між цими органами, але наскільки це буде дієвим на практиці, важко сказати;

- проблема кадрового питання Фонду. Фонд наділяється надмірними повноваженнями, не властивими йому і не має впевненості в тому, що Фонд зможе самостійно впоратися з ними;

- для контролю над банками Фонд має право проводити позапланові перевірки. При цьому не визначені конкретні підстави і порядок проведення позапланових перевірок.

Також проблеми можуть виникнути як для банків, так і для вкладників через короткий термін на підготовку до набуття чинності закону, що може негативно вплинути на весь ринок депозитних послуг.

ВИСНОВКИ

Ураховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що набуття чинності нового закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» призведе до зміни системи регулювання ринку депозитних послуг. Фонд отримає нові повноваження, функції та обов'язки, що повинно вдосконалити систему регулювання ринку депозитних послуг та збільшити рівень довіри до нього. У той самий час основною проблемою при реформуванні системи регулювання ринку депозитних послуг є короткий термін на підготовку до набуття чинності закону та значні недоліки у вітчизняній нормативній базі, що потребує подальших досліджень в даному напрямі, для створення відповідної нормативної бази та забезпечення стабільності на ринку депозитних послуг.

МЕСТО ФОНДА ГАРАНТИРОВАНИЯ ВКЛАДОВ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ДЕПОЗИТНЫХ УСЛУГ

К. В. Гончарук,
Винницький кооперативний інститут, г. Винниця,
E-mail: vinisun@ukr.net

Проанализировано место Фонда гарантирования вкладов физических лиц в системе государственного регулирования рынка депозитных услуг в контексте изменений в законодательстве.

Ключевые слова: *Фонд гарантирования вкладов физических лиц, депозиты, государственное регулирование, рынок депозитных услуг, банк.*

LOCAL FUNDS DEPOSIT INSURANCE IN GOVERNMENT REGULATION OF THE DEPOSIT SERVICES MARKET

K. V. Goncharuk,
Vinnitsa Cooperative Institute, Vinnitsa, Ukraine,
E-mail: vinisun@ukr.net

The place of the Guarantee Fund of individuals in the state regulation of deposit-taking services in the context of changes in legislation.

Key words: *Fund Deposit Insurance, deposits, government regulation, market deposit services, bank.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб» від 20.09.2001 р. № 2740-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2740-14>
2. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 р. № 4452-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4452-vi>
3. Система гарантування вкладів: життя у стилі «реформація» // Дзеркало тижня. – 2012. – 06 квітня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/ECONOMICS/sistema_garantuvannya_vkladiv_zhittya_u_stili_reformatsiya-100095.html

Надійшла до редакції 11 червня 2012 р.